

Indledning

ARBEJDER- KVINDER I 100 ÅR

**Af Anne Brædder,
Anette Eklund Hansen
og Knud Knudsen**

Den 8. marts 2010 blev fejret med demonstrationer, taler og festlige arrangementer i Danmark og i resten af verden. Det var nemlig 100 år siden, at det blev vedtaget at holde en international kvindedag en gang om året for at sætte fokus på arbejderkvindernes krav. Den internationale kvindedag blev vedtaget på den 2. internationale socialistiske kvindekonference, som blev afholdt i København d. 26.-27. august 1910.

Den socialistiske kvindekongress blev holdt i Folkets Hus på Jagtvej i København. Ca. 130 kvinder fra 17 lande mødtes her for at diskutere de vigtigste emner, som optog datidens arbejderkvinder i de industrialiserede lande, og hvordan de i fællesskab kunne forbedre arbejderkvindernes vilkår. Konferencens præsident og initiativtager var den tyske socialist Clara Zetkin. De danske socialdemokratiske kvinder Elisabeth Mac og Nina Bang stod for konferencens tilrettelæggelse i København. Konferencen blev holdt i forbindelse med 2. Internationales 8. kongres, som åbnede umiddelbart efter kvindekongressen.

Arbejderhistories redaktion har i anledning af 100-års-jubilæet valgt at gøre septembernummeret 2010 til et temanummer om arbejderkvindernes historie i 100 år nationalt og internationalt. Det har vi dels gjort for at markere 100-året, og dels for at sætte fokus på et emne, som i de senere år er blevet behandlet i langt færre afhandlinger end i den for arbejderkvindernes historie meget produktive periode i 1970'erne og 80'erne. Det er vores håb, at dette temanummer kan være med til at puste nyt liv i forskningen i arbejderkvindernes historie.

Temanummeret bringer 6 artikler, der dels handler om konferencen, dens emner, ideer og personer, og dels belyser konsekvenserne af industrisamfundet for kvindelige arbejdere. Artiklerne belyser sider af arbejderkvinders kamp og arbejdsforhold gennem de sidste godt 100 år, både nationalt og internationalt, ved at inddrage nogle af de centrale temaer, som denne kamp har drejet sig om. Ligetil-

Kommunalvalget i 1937 blev en stor sejr for Socialdemokratiet. Partiet havde da ca. 20.000 medlemmer, hvoraf 1/3 var kvinder. (Ebba-S)

Efter valget i 1939 kom i alt 3 kvinder i folketinget. Socialdemokraten Nina Andersen blev den ene af dem.

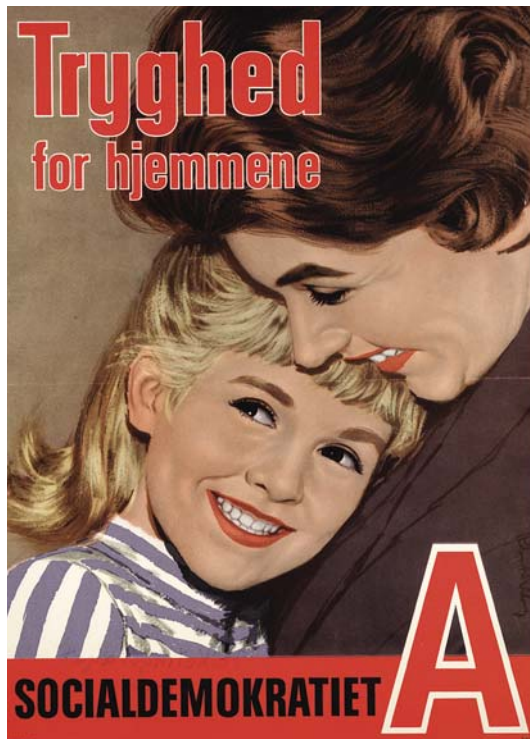
I tråd med Sovjetunionens udenrigspolitiske udmeldinger agiterede de danske kommunister omkring 1960 for total afrustning. (Herluf Bidstrup)

FN erklærede 1975 for det internationale kvindeår. (Kirsten Ruth)

Ved valget i 1947 fik 4 kvinder fra Danmarks Kommunistiske Parti plads i folketinget

Ved folketingsvalget i 1957 opnåede Socialdemokratiet at få 39,4 % af stemmerne. (Signatur ulæselig)

I forbindelse med en lovændring i 1980 indkaldte organisationerne bag Barsorsorlovskampagnen til møde i Folkets Hus. (Dea Trier Mørch)

Kvindefrontens plakat fra 1983 agiterede for en proletarisk kvindeorganisation, som rejste kampen mod den "...børnefjendske krisepolitik"

lingstemaet har været og er et overordnet element, mens andre temaer allerede blev introduceret på konferencen i 1910.

Konferencen i 1910 havde følgende temaer på programmet: 1. Videreudvikling af netværket mellem de socialistiske kvinder i de enkelte lande. 2. Midler og veje til erobring af kvindevalgretten. 3. Samfundets omsorg for mor og barn.

Historieskrivningen om arbejderkvindernes vilkår viser, at nogle af målene er nået for en del af verdens kvinder, mens andre kvinder stadig må kæmpe for de samme rettigheder.

I den første artikel skildrer Anette Eklund Hansen optakten til konferencen i København i 1910 og diskussionen af de centrale temaer på konferencen. I artiklen lægges vægt på at belyse de danske arbejderkvinders forberedelser til konferencen. De danske arbejderkvinder benyttede også konferencen som anledning til at få skabt opmærksomhed om arbejderkvindernes kamp herhjemme.

Den tyske socialist Clara Zetkin var ubestridt den enkeltperson, som mere end nogen anden tegnede konferencen i 1910. Hun var både initiativtager til og præsident for konferencen. I den gængse arbejderhistorie portrætteres Clara Zetkin gerne som den konsekvente socialistiske kvindesagskæmper i kontrast til den borgerlige feminisme, der alene fokuserede på den kvindelige valgret. I temanummers anden artikel diskuterer Birgitte Possing dette billede af Clara Zetkin, og med afsæt i den franske historiker Gilbert Badias Zetkin-biografi argumenterer Birgitte Possing for et mere sammensat billede af Zetkin som både socialist og feminist.

To artikler handler om arbejdsforhold for kvindelige industriarbejdere – henholdsvis om kvindelige industriarbejders arbejdsforhold i den danske bryggeriindustri fra 1950'erne til 1970'erne, hvor kvinderne tog kampen for ligestilling i egne hænder og kvindelige indiske tekstilarbejders kamp for bedre vilkår og retten til at organisere sig i nutidens Indien.

Anne Brædder skriver om en af de grupper, der i dansk arbejderhistorie har haft ry for at gå forrest i ligestillingskampen, de kvindelige

bryggeriarbejdere i København, i perioden 1949-1975. De havde deres egen fagforening, der både sloges for de "almindelige" faglige krav vedr. løn og arbejdstid og samtidig satte kønsrelaterede emner på dagsordenen. Anne Brædder retter især opmærksomheden på udviklingen i de kvindelige bryggeriarbejders kulturelle univers: deres forestillinger om sig selv og om kvinders rolle i samfundet. Hun viser hvordan, ændringer i disse forestillinger kom til udtryk i de kvindelige bryggeriarbejders faglige kampe.

Maritxell Abrahamsson præsenterer i sin artikel resultaterne af en større undersøgelse af arbejdsforholdene for kvindelige arbejdere i tøjindustrien i vore dages Indien (Bangalore). Det belyses, at på trods af en omfattende lovgivning er arbejdsforholdene for kvindelige arbejdere under al kritik. Maritxell Abrahamsson har i sin undersøgelse lagt vægt på at vise både de sociale konsekvenser af globaliseringen, og hvordan de kvindelige arbejdere selv oplevede arbejdet, deres levestandard og sociale position i hjem og samfund.

Globaliseringen er et vigtigt tema og har givet billige varer til de vestlige husholdninger, men har også flyttet industriarbejdspladserne fra industrilandenenes organiserede og nogenlunde velregulerede arbejdspladser til ulandenenes uorganiserede og uregulerede vækstindustrier, hvor mandlige og især lavtlønnede kvindelige arbejdere arbejder under forhold, som arbejderklassen i vesten kæmpede med 100 år tidligere. Arbejdsgivernes fjendtlige holdning over for fagforeninger og arbejdere, der organiserer sig, samt staternes nonchalante holdning til international arbejderbeskyttelseslovgivning gør det også i dag svært for både mandlige og kvindelige arbejdere at tilkæmpe sig bedre vilkår.

I to artikler behandles temaerne husarbejde og husarbejdere. For 100 år siden udgjorde tjenestepigerne den største kvindelige arbejdergruppe i Danmark. Københavns Tjenestepige forening blev stiftet i 1899 og arbejdede for at skabe bedre arbejds- og levevilkår for de mange tjenestepiger både i byerne og på landet. Tjenestefolk var på dette tidspunkt un-

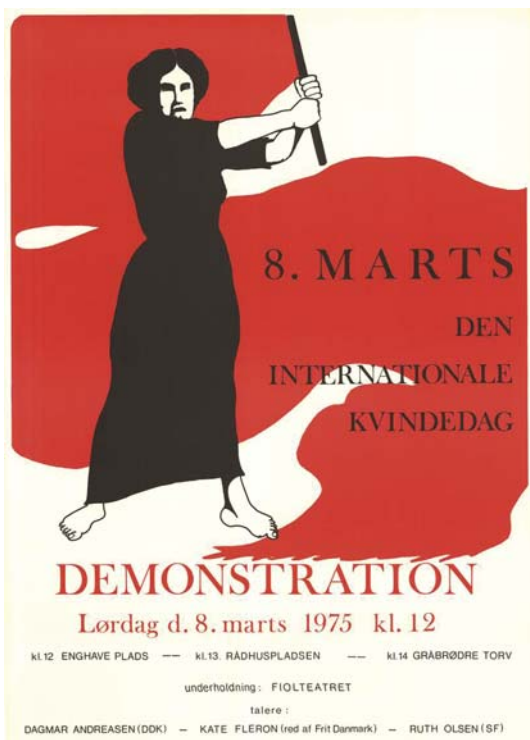
derlagt Tyendeloven, der ikke anerkendte lønarbejderbegrebet, men underordnede tjenestepigerne under husbondens ret til at bestemme over deres arbejdskraft 24 timer i døgnet. Tjenestepigerne stemte med fødderne og forsvandt til bedre løn og fast arbejdstid på det øvrige arbejdsmarked i løbet af de næste 50-60 år. Men globaliseringen har igen slået til. Nu importeres kvindelige husarbejdere til de vestlige husholdninger fra østeuropæiske og asiatiske lande, hvor mange kvinders muligheder for at forsørge familien er stærkt begrænsede. Til gengæld efterspørger de vestlige familier husarbejdere til at tage sig af børn og gamle mennesker.

Helle Stenum har gennem længere tid arbejdet med au pair-migration og vilkårene for au pairs i Danmark i dag. I denne artikel i Arbejderhistorie sammenlignes livsvilkårene for nutidens au pairs med tjenestepigerens arbejdsforhold tidligere i det 20. århundrede. I artiklen fremlægges nogle hovedresultater af undersøgelsen af de aktuelle vilkår for au pairs, og nok er forholdene ændret og regulerede, men stadig er au pair'en som betalt "live-in" husarbejder i et privat hjem på mange måder at sammenligne med tjenestepigerne i gamle dage før medhjælperloven af 1921. De kvindelige migrantarbejdere flytter, som Helle Stenum viser, ind i danske familier forklædt som au pair-piger og løser dobbeltkarrierfamiliens problemer med at få enderne til at nå sammen i 2010 – ofte ud fra et ligestillingsargument mellem manden og kvinden i den danske familie, men hvad med au pair-kvindens frigørelse og ligestilling? Har fortidens tjenestepiger og nutidens au pairs noget

til fælles, lyder spørgsmålet i overskriften på Helle Stenums artikel, og svaret bliver et klart ja.

I den anden artikel om husarbejdet skildres forholdene for ukrainske husarbejdere i Bologna i Italien. Det er mere end 170.000 registrerede ukrainere i Italien i 2010 og ifølge en nyere undersøgelse udgør ukrainere den hurtigst voksende nationale kategori af migranter i EU. Det er forholdene for nogle af disse migrantarbejdere, Karina Dalgas skildrer i sin artikel, og som Helle Stenum har vist det for danske familiers vedkommende, viser Karina Dalgas, hvordan "husarbejdsmigration" er blevet de italienske lønarbejdende kvinders løsning på en uudviklet velfærdsstat, hvor plejen af ældre familiemedlemmer eller børn overdrages til ukrainske husarbejdere. Historien gentager sig ikke – og alligevel!

Flere af de temaer, som blev rejst og diskuteret på den internationale kvindekongress i 1910, er stadig på dagsordenen. Internationale socialistiske netværk er opbygget og bruges både nationalt og internationalt til at påvirke organisationer, parlamenter og faglige organisationer. Kvindernes valgret er gennemført i et stort antal lande, men for mange kvindelige arbejdere er kampen for basale faglige og politiske rettigheder stadig en hovedopgave. I dette temanummer har vi bestræbt os på både at komme omkring historiske og aktuelle temaer og på at behandle dem i såvel nationale som internationale aspekter af problematikkerne – ud fra den grundlæggende tanke, at der er en sammenhæng, og at den historiske vinkel er vigtig for de aktuelle diskussioner.

Danmarks Demokratiske Kvindeforbund fejrede i 1975 8. marts i København med demonstration og taler.

Med taler fra det faglige, internationale og sociale område fejredes 8. marts i 1978 i det alternative musiksted Saltlageret. (Dea Trier Mørch)

Plakaten fra 1980 til 70-års dagen for den 2. internationale socialistiske kvindekonference bragte et portræt af Clara Zetkin.

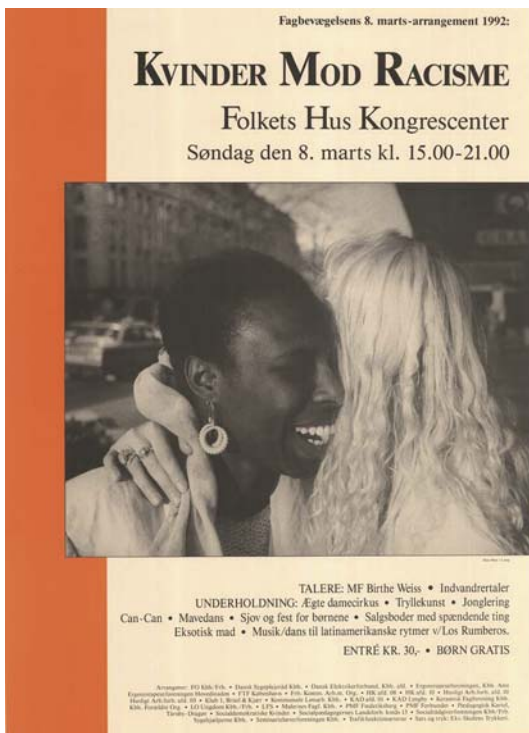
Som protest mod de store firmaer, som tjente på "kvinders funktioner" delte Valkyrierne gratis menstruationsbind ud i 1984.

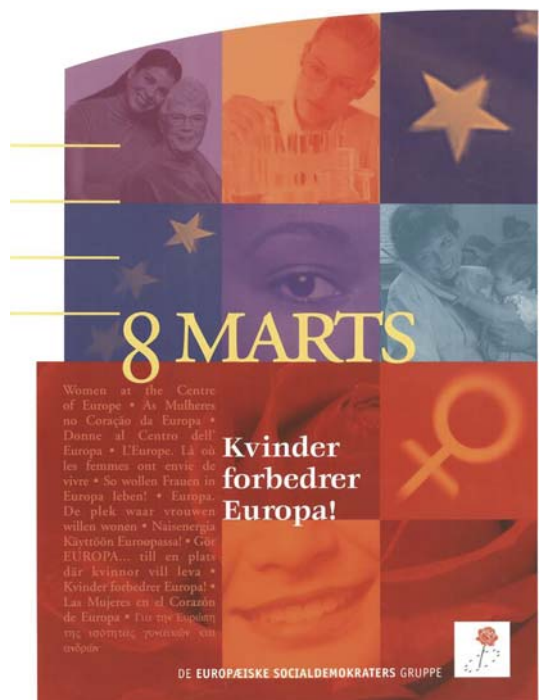
En bred vifte af forskelligartede organisationer deltog i arrangementerne 8. marts 1979 i København. (Tove Ulstrup)

En række faglige og politiske organisationer var enedes om parolerne og stod bag arrangementer i Falkonercenteret 1979-1986. (Gerd Rindel)

1987-1992 afholdt Fagbevægelsen 8. marts sine arrangementer i Folkets Hus på Enghavevej. Huset blev sidenhen lukket og solgt.

Da kvindedagen i 1995 faldt sammen med de europæiske socialdemokraters 2. kongres i Barcelona, var plakaten sandsynligvis en del af kvindeudvalgets aktiviteter i den forbindelse.